

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Проведено огляд та аналіз законодавчої бази з питань господарювання вітчизняних підприємств. Узагальнено основні діючі законодавчі та нормативні акти, які регулюють функціонування підприємств в Україні. Акцентовано увагу на законодавчому забезпеченні інноваційної діяльності як провідного напрямку діяльності підприємств.

Ключові слова: закони, нормативні акти, підприємства, господарська діяльність, конкуренція, інноваційна діяльність, патентування.

Проведен обзор и анализ законодательной базы по вопросам хозяйствования отечественных предприятий. Обобщены основные действующие законодательные и нормативные акты, регулирующие функционирование предприятий в Украине. Акцентируется внимание на законодательном обеспечении инновационной деятельности как ведущего направления деятельности предприятий.

Ключевые слова: законы, нормативные акты, предприятия, хозяйственная деятельность, конкуренция, инновационная деятельность, патентование.

The review and analysis of legislation on the domestic enterprises is made. The basic current laws and regulations governing the operation of enterprises in Ukraine are summarized. The attention is attracted to the fact of legislative provision of innovation as a leading line of business enterprises.

Key words: laws, regulations, businesses, agriculture, competition, innovation and patenting.

Постановка проблеми

Одними з найважливіших передумов розвитку економіки є розробка відповідної законодавчо-правової основи, організація рівноправної діяльності різноманітних видів підприємств, підтримка підприємництва, освоєння ринку на різних рівнях і напрямках. Основні засади ринкової економіки передбачають повну господарську самостійність підприємств і організацій, що функціонують у народному господарстві, вступаючи при цьому в різноманітні виробничі, господарські та інші зв'язки. Всі ці суспільні відносини (як між підприємствами та організаціями – безпосередніми товаровиробниками, так і між ними і державними та іншими органами) потребують правового регулювання, внаслідок якого вони набувають характеру правовідносин.

У зв'язку з вищезазначеним, а також через те, що законодавча база постійно зазнає змін, **метою** даної статті є аналіз та узагальнення наявного законодавчого забезпечення діяльності підприємств в Україні.

Виклад основного матеріалу. Діяльність підприємств в Україні регулюється за допомогою господарського законодавства. Воно охоплює як господарські закони у власному значенні, так і інші нормативні акти з питань господарської життєдіяльності.

Нормативними актами, що регулюють господарську діяльність в Україні, є:

1. Конституція України. Конституцією регулюються питання господарської діяльності у статтях про власність, підприємництво, визначається компетенція органів державної влади, Президента, Верховної Ради та Кабінету Міністрів України.

2. Закони, що регулюють господарські відносини, поділяються на:

– закони, що регулюють загальні питання господарської діяльності (закони України «Про власність», «Про систему оподаткування», «Про бюджетну систему України», «Про відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом» тощо);

– закони про окремі види господарської діяльності («Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про банки і банківську діяльність», «Про товарну біржу», «Про цінні папери і фондову біржу» та ін.);

– закони про окремі види і відносини в господарській діяльності. До них належать нормативні акти господарського законодавства, втілені в господарському, бюджетному, повітряному, водному, земельному, лісовому та інших кодексах України [1, с. 21].

У системі господарського законодавства слід розрізняти законодавчі акти та підзаконні нормативні акти. До законодавчих актів належать нормативні акти Верховної Ради та Кабінету Міністрів України. До підзаконних нормативних актів – укази та розпорядження Президента; постанови та розпоряд-

ження Кабінету Міністрів; господарські нормативні акти міністерств, державних комітетів, відомств з господарської діяльності у вигляді наказів, інструкцій, положень; нормативні акти місцевих рад народних депутатів і місцевих адміністрацій [2, с. 17].

Становлення законодавства у будь-якій державі, незалежно від її соціально-економічної орієнтації, розмірів території, чисельності населення, економічного і соціального рівнів розвитку тощо, відбувається з урахуванням відповідних закономірностей. Однією з таких є те, що Конституція у будь-якій державі є основою розвитку та вдосконалення уже чинного законодавства, своєрідним фундаментом побудови правової системи, здійснення державно-правової реформи. У ст. 8 Конституції України міститься одне з важливих положень, зміст якого зводиться до наступного: «Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй» [3, с. 14]. Це важливо не лише як суто юридичне, а й як методологічне вихідне положення, яке слід враховувати у законотворчому процесі. Крім того, слід зазначити, що Конституція містить також норми, які передбачають необхідність прийняття конкретних законів. І сьогодні, реалізуючи відповідні норми нашої Конституції, вже прийнято ряд нових законів, які прямо впливають із Конституції України [3].

Важливе значення в умовах трансформації ринкових відносин в Україні має прийняття в 2003 році Господарського та Цивільного кодексів України, які набрали чинності 1 січня 2004 року [4; 5].

Так, Господарський Кодекс України (ГКУ) встановлює, відповідно до Конституції України, правові основи господарської діяльності або господарювання, які базуються на різноманітності господарювання різних форм власності, де предметом регулювання є господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання. Учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності [1, с. 36].

ГКУ встановлює, що умови, обсяг, сфери та порядок застосування окремих видів засобів державного регулювання господарських відносин визначаються законодавчими актами, а також програмами економічного і соціального розвитку, які розробляються відповідно до Закону від 23 березня 2000 року «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [6].

Встановлення та скасування пільг і переваг у господарській діяльності окремих категорій суб'єктів господарювання здійснюється відповідно до ГКУ та інших законів, зокрема Закону від 31 березня 2005 року «Про інноваційну діяльність» [7]. Цей закон визначає правові, економічні та організаційні засади

державної регламентації інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки інноваційним шляхом. Згідно з ним державну підтримку одержують суб'єкти господарювання всіх форм власності, що реалізують в Україні інноваційні проекти.

Відповідно до ГКУ (ст. 13), а також до Закону України від 22 грудня 1995 року «Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб» [8], такі поставки забезпечуються шляхом формування на договірній (контрактній) основі складу та обсягів продукції (робіт, послуг), необхідної для державних потреб, розміщення державних замовлень на поставку (закупівлю) цієї продукції, робіт чи послуг серед суб'єктів господарювання, незалежно від їх форми власності [4, с. 14].

Державними замовниками, за Законом від 6 липня 2000 року «Про внесення змін до Закону України «Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб», виступають Верховна Рада та інші центральні органи державної влади, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська місцеві державні адміністрації, державні організації, визначені законом про Державний бюджет, а також організації, уповноважені Кабінетом Міністрів укладати державні контракти.

До основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, перелічених ГКУ (ст. 12), належать також ліцензування, патентування певних видів господарської діяльності та її квотування; сертифікація та стандартизація; застосування нормативів та лімітів, регулювання цін та тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг, надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

Правові засади ліцензування, патентування певних видів господарської діяльності та квотування визначаються, виходячи з конституційного права кожного на здійснення підприємницької діяльності, не забороненої законом, і принципів господарювання, встановлених ГКУ (ст. 14). Відносини, пов'язані з ліцензуванням тих чи тих видів господарської діяльності, регулюються Законом від 16 травня 2007 року «Про внесення змін до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [4, с.14]. Регулювання цих відносин здійснюється відповідно до основних принципів державної політики в цій сфері. Ними, зокрема, є забезпечення рівності права всіх суб'єктів господарювання, встановлення єдиного переліку видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню на території України. Законом встановлено також, що ліцензування не може бути використано для обмеження конкуренції у здійсненні господарської діяльності.

Деякі види підприємницької діяльності вимагають одержання торгового патенту. Визначення і зміст діяльності, що підлягає патентуванню, міститься в ГКУ (ст. 14) та в Законі від 23 березня 1996 року «Про патентування деяких видів підприємницької

діяльності» [10]. Останній визначає також порядок патентування певних видів підприємницької діяльності. Документом, який надає право суб'єкту господарювання здійснювати діяльність, що підлягає патентуванню, є торговий патент – державне свідоцтво, яке засвідчує таке право. Зазначене законодавство передбачає також одержання суб'єктом господарювання спеціального торгового патенту, який засвідчує його право на особливий порядок оподаткування.

ГКУ передбачає і такий засіб регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, як квотування, встановлення граничного обсягу (квоти) виробництва чи обігу (включаючи експорт та імпорт) певних товарів і послуг. ГКУ визначає й інші економічні важелі, які можуть застосовуватися державою з метою корегування функціонування ринкової економіки. До них належать дотації та інші засоби державної підтримки суб'єктів господарювання.

Цивільний кодекс кодифікує норми про договірні господарсько-правові інститути: купівлю-продаж, поставку та інші форми обміну; загальний і будівельний підряди; перевезення вантажів.

З прийняттям 7 червня 1996 р. Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» на законодавчому рівні було запроваджено визначення поняття недобросовісної конкуренції: це будь-які дії в конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності [11].

ГКУ у статті 32 (частина 1 та 2) визначає поняття «недобросовісна конкуренція» наступним чином:

1. Недобросовісною конкуренцією визнаються будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності.

2. Недобросовісною конкуренцією є неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання, створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції, неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці, а також інші дії, що кваліфікуються відповідно до частини першої цієї статті. Недобросовісна конкуренція зумовлює юридичну відповідальність осіб, якщо їх дії негативно впливають на конкуренцію на території України незалежно від того, де вчинено такі дії.

У розділі 2 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» міститься перелік дій, що вважаються неправомірним використанням ділової репутації суб'єкта господарювання. Так, наприклад, неправомірним є використання без дозволу уповноваженої на те особи чужого імені, комерційного найменування, торговельної марки, інших позначень, а також належних іншій особі рекламних матеріалів тощо, що може призвести до плутання з діяльністю іншого суб'єкта господарювання, який має пріоритет щодо їх використання.

В розділі 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» визначаються дії, що є

неправомірними щодо комерційної таємниці. Так, неправомірним збиранням відомостей, що становлять комерційну таємницю, вважається здобуття протиправним способом зазначених відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання. Розголошенням комерційної таємниці є ознайомлення іншої особи без згоди уповноваженої на те особи з відомостями, що, відповідно до закону, становлять комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені у встановленому законом порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання.

Згідно зі ст. 37 ГКУ, вчинення дій, визначених як недобросовісна конкуренція, зумовлює адміністративну, цивільну чи кримінальну відповідальність винних осіб суб'єктів господарювання у випадках, передбачених законом. Згідно зі ст. 20 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», здійснення дій, визначених як недобросовісна конкуренція, спричинює накладення Антимонопольним комітетом України штрафів, а також адміністративну, цивільну і кримінальну відповідальність у випадках, передбачених законодавством [11 с. 25].

Кримінальна відповідальність передбачена за злочини, що порушують вимоги законодавства про збереження комерційної таємниці. Так, згідно зі ст. 231 Кримінального кодексу України, незаконне збирання чи використання відомостей, що становлять комерційну таємницю (підприємницьке шпигунство), якщо це заподіяло великих матеріальних збитків суб'єкту підприємницької діяльності, карається позбавленням волі на термін до 3 років чи штрафом від 300 до 500 мінімальних розмірів заробітної плати. Навмисне розголошення комерційної таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною чи службовою діяльністю, якщо це вчинено з корисливих чи інших особистих спонукань і заподіяло великого матеріального збитку суб'єкту підприємницької діяльності, зумовлює кримінальну відповідальність за ст. 232 Кримінального кодексу України [13 с. 197].

Цивільно-правовою санкцією за недобросовісну конкуренцію є відшкодування збитку. Збиток, заподіяний внаслідок здійснення дій, визначених законом як недобросовісна конкуренція, підлягає відшкодуванню за позовами заінтересованих осіб у порядку, визначеному цивільним законодавством України (ст. 21 та 24 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»).

Крім зазначених санкцій, у разі встановлення факту неправомірного використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упакування, передбачених ст. 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», заінтересовані особи можуть звернутися до Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень із заявою про вилучення товарів з неправомірно використаними позначеннями чи копій товарів іншого суб'єкта господарювання, (підприємця) як у виробника, так і у продавця. У ст. 46 так званої Угоди «Trips» (Угода про пов'язані з

торгівлею аспекти права інтелектуальної власності) зазначається: для створення ефективного механізму недопущення порушень суди повинні бути наділені повноваженнями для ухвалення рішення про вилучення без будь-якого відшкодування з обороту товарів, що визнані як такі, які порушують закон у такій формі, що виключає заподіяння будь-яких збитків законному власнику, чи при знищенні товарів, за винятком, коли це суперечить існуючим конституційним правам. Доповнення ст. 8 Постанови ЄС № 3295/94 зобов'язує держав-членів застосовувати необхідні заходи для того, щоб компетентні органи «...могли знищувати чи вилучати з ринкового обороту без якого-небудь відшкодування і витрат з державного бюджету на це товари, що були визнані як підроблені чи виготовлені без дозволу чи копії підробки, для того щоб обмежити збитки законного власника».

У зв'язку з оголошеним владою переходом нашої країни на інноваційну модель розвитку, вважаємо за доцільне детальніше розглянути законодавство про інноваційну діяльність. Інноваційна діяльність регулюється низкою нормативно-правових актів різної юридичної сили – від законів до локальних нормативно-правових актів.

Нормативно-правові акти вищої юридичної сили (кодекси):

– ГКУ, в главі 34 дається визначення інноваційної діяльності (ст. 325), визначаються її види (ст. 327), форми інвестування в інновації (ст. 326), шляхи та форми державного регулювання (ст. 328) та система державних гарантій інноваційної діяльності (ст. 329), основні засади державної експертизи інноваційних проектів (ст. 330), поняття та зміст договору та створення і передачу науково-технічної продукції (ст. 331), який використовується для виконання інноваційних розробок на замовлення суб'єкта інноваційної діяльності з метою їх наступної реалізації;

– Цивільний кодекс України – глава 62 «Виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт» (регулює договірні відносини, що складаються в процесі виконання таких робіт, в тому числі розробки інноваційних проектів);

– закони України:

– від 18.09.1991 р. «Про інвестиційну діяльність», в ст. 3 якого закріплено поняття інноваційної діяльності як однієї з форм інвестиційної діяльності [15];

– від 13.12.1991 р. «Про наукову і науково-технічну діяльність», згідно з яким інноваційна діяльність належить до науково-технічної (ст. 1) [16];

– від 02.10.1995 р. «Про наукову і науково-технічну експертизу», що визначає основні засади проведення науково-технічної експертизи, включаючи й експертизу інноваційних програм і проектів;

– від 16.07.1999 р. «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» (у ред. Закону від 12.01.2006 р.), що регулює особливості здійснення інноваційної діяльності зазначених у ньому суб'єктів інноваційної діяльності;

– від 04.07.2002 р. «Про інноваційну діяльність», що забезпечує правове регулювання комерційної

інноваційної діяльності, в тому числі: дає визначення основним поняттям (інновацій, інноваційної діяльності, інноваційного продукту, інноваційної продукції, інноваційного проекту, інноваційної інфраструктури, суб'єктів інноваційної діяльності, інноваційного підприємства, об'єктів інноваційної діяльності – статті 1, 4, 5, 14-16), закріплює принципи державної політики у сфері комерційної інноваційної діяльності (ст. 3), основні засади державного регулювання в цій сфері (статті 6-12), визначає правовий режим інноваційних проектів (статті 12-13) та заходи щодо стимулювання інноваційної діяльності (статті 17-22);

– від 16.01.2003 р. «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», що закріплює визначення понять пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, їх видів (стратегічні та середньострокові), основних засад їх формування, експертизи, затвердження, механізму їх реалізації та моніторингу;

– від 14.09.2006 р. «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», що визначає правові, економічні, організаційні та фінансові засади державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій і спрямований на забезпечення ефективного використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу України, технологічності виробництва продукції, охорони майнових прав на вітчизняні технології на території держав, де планується або здійснюється їх використання, розширення міжнародного науково-технічного співробітництва у цій сфері; визначає умови укладення договору про трансфер технологій, в тому числі його істотні умови (ст. 16), види таких договорів (ст. 17) та обмеження щодо їх укладення (ст. 18);

– від 22.12.2006 р. «Про науковий парк «Київська політехніка», що регулює правові, економічні, організаційні відносини, пов'язані зі створенням і функціонуванням наукового парку «Київська політехніка», і спрямований на інтенсифікацію процесів розроблення, виробництва, впровадження високотехнологічної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках, підвищення надходжень до державного та місцевих бюджетів шляхом поєднання освіти, науки і виробництва з метою прискорення інноваційного розвитку економіки України.

Крім законів, Верховна Рада України прийняла низку постанов, які регулюють інноваційні відносини. Однією з них (від 13 липня 1999 р.) є затверджена Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України, в якій визнається виключна значущість інноваційного шляху розвитку економіки України, визначаються його головні цілі, пріоритетні напрями, комплекс стимулюючих та організаційно-управлінських заходів.

Підзаконні нормативно-правові акти з питань інноваційної діяльності регулюють, як правило, процедурні та/або організаційні аспекти питання інноваційних відносин, серед них:

– *акти Президента:*

– в тому числі Положення про Державне агентство України з інвестицій та інновацій, затв.

Указом Президента України від 30 грудня 2005 року № 1873/2005; Указ Президента України від 18.08.2006 р. «Про Національну раду з інноваційного розвитку України»;

– *постанови Уряду України:*

– від 28 грудня 2001 р. № 1801 «Про затвердження Програми розвитку інвестиційної діяльності на 2002-2010 роки», в якій важливим напрямом державної інвестиційної політики визнається сприяння створенню індустріальних парків для розвитку високотехнологічних виробництв, а також передбачається низка заходів, спрямованих на його реалізацію;

– від 05.08.2002 р. № 1106 «Про заходи щодо підтримки інноваційно-інвестиційних проектів»;

– від 17 липня 2003 р. № 1094 «Про затвердження Порядку формування, експертизи та обговорення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності»;

– від 6 серпня 2003 р. № 1219 «Про затвердження Положення про Комісію з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів»;

– від 17 вересня 2003 р. № 1474 «Про затвердження Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів»;

– від 20.09.2006 р. № 1335 «Про віднесення Української державної інноваційної компанії до сфери управління Державного агентства з інвестицій та інновацій»;

– від 23.11.2006 р. № 1643 «Про затвердження Порядку зарахування сум податку та прибуток підприємств на спеціальні рахунки технологічного парку, його учасників та спільних підприємств, використання зазначених коштів і здійснення контролю за їх витрачанням»;

– від 29.11.2006 р. № 1657 «Деякі питання організації діяльності технологічних парків»;

– Порядок проведення моніторингу та здійснення контролю за реалізацією проектів технологічних парків, затв. постановою КМ України від 21.03.2007 р., № 517 та ін.;

– *розпорядження КМ України:*

– від 27.12.2006 р. № 669-р «Питання створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки»;

– Концепція створення індустріальних (промислових) парків, схвалена розпорядженням КМ України від 01.08.2006 р. № 447-р. та ін.;

– *відомчі нормативно-правові акти:*

– Порядок ведення державного реєстру технопарків та інноваційних структур інших типів,

затв. Міністерством у справах науки і технологій 30.10.1998, № 281;

– Наказ Міністерства промислової політики України від 11.09.2006, № 329 «Про затвердження Порядку конкурсного відбору інвестиційних проектів, спрямованих на реалізацію інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції у сфері промисловості, у тому числі вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу»;

– Порядок конкурсного відбору інноваційних проектів для їх фінансової підтримки, затв. наказом Державного агентства України з інвестицій та інновацій від 16.11.2006, № 34 та ін.;

міжнародно-правові акти:

– Угода про науково-технічне співробітництво в межах СНД (13.03.1992 р.);

– Угода від 24 вересня 1993 р. про підтримку і розвиток малого підприємництва в державах-учасниках СНД (Угоду ратифіковано із застереженнями Законом № 582-XIV від 08.04.99);

– Угода від 24 грудня 1993 р. про міждержавну експертизу проектів будівництва, які становлять взаємний інтерес для держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав;

– Угода від 16 червня 1994 р. між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво (Угоду ратифіковано Законом № 368-JV від 25.12.2002);

– Угода між Урядом України, Урядом Російської Федерації та Кабінетом Міністрів Республіки Білорусь про співробітництво і кооперацію в галузі створення і виробництва хімічних волокон і технологічного обладнання для їх випуску (Москва, 17 жовтня 1994 р.).

Висновки

Основою законодавства, що регулює діяльність підприємств, є система загальних (статусних) та спеціальних законів, які визначають правове становище даних підприємств. Наприклад, до загальних кодифікованих законодавчих актів належать Господарський та Цивільний кодекси України. Дані нормативно-правові акти класифікуються залежно від кола осіб, на які вони поширюються. Крім загальних законів, до статусних належать закони, які визначають правове становище окремих видів підприємств усіх галузей економіки. До них входять закони: «Про господарські товариства», «Про інвестиційну діяльність» та ін.

До спеціального можна віднести законодавство про захист від недобросовісної конкуренції, законодавство про інноваційну діяльність, законодавство про інвестиційну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щербина В. С. Господарське право : [підручник] / В. С. Щербина. – К. : Юрінком Інтер, 2003.
2. Санахметова Н. О. Господарське право України : навчальний посібник / [за заг. ред. проф. Н. О. Санахметової]. – Х. : «Одіссей», 2005. – 608 с.
3. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 14.
4. ГКУ від 16.01.2003 № 436-IV // Голос України. – 2003.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003, № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40-44.
6. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23 березня 2000 року, № 1602-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 25.

7. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 31 березня 2005 року № 40-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 36.
8. Закон України «Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб» від 22 грудня 1995 року, № 493/95-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 3.
9. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 року, № 1775-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 36.
10. Закон «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» від 23 березня 1996 року, № 98/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 20.
11. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7 червня 1996 року, № 236/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 36.
12. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року, № 2210-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 12.
13. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року, № 2341-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26.
14. Кодекс про адміністративні правопорушення України від 07 грудня 1984 р., № 8073-Х // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51.
15. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р., № 1560-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 47.
16. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 р., № 1977-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 12.

Рецензенти: Червен І. І., д.е.н., професор;
Горлачук В. В., д.е.н., професор.

© Яненкова І. Г., 2012

Дата надходження статті до редколегії: 16.05.2012 р.

ЯНЕНКОВА Ірина Георгіївна – к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства, Чорноморський державний університет імені Петра Могили.

Коло наукових інтересів: інноваційна діяльність, економіка підприємства.